

Г.О. СІМАХІНА, д-р техн. наук

Національний університет харчових технологій

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ХАРЧОВІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ

Визначено перспективи розвитку інноваційних харчових технологій в Україні як єдино доцільний, економічно обґрунтований, підтверджений багаторічною діяльністю шлях передових країн світу. Інноваційний розвиток індустрії здорового харчування дасть можливість у короткі терміни збільшити у декілька разів обсяг виробництва оздоровчої продукції, котрий зараз складає 1...2 %.

Ключові слова: оздоровчі продукти, інновації, інноваційне харчове підприємство, інноваційний потенціал, продовольча безпека.

Сучасні зміни у харчовій промисловості пов'язані передусім з необхідністю забезпечити всі верстви населення доступними оздоровчими продуктами, оскільки стан здоров'я людини безпосередньо залежить від структури і якості харчування [1].

Тому саме харчова індустрія нині перетворюється на важливу складову охорони здоров'я і посідає особливе місце у сфері інтелектуальної та виробничої діяльності людини.

Простий аналіз тенденцій розвитку світового ринку свідчить про те, що щорічно асортимент традиційних харчових продуктів збільшується всього на 2...3 %, а продуктів для оздоровчого харчування – на 40...50 %. На жаль, в цьому напрямі ми значно відстали від країн Америки, Японії, Західної Європи. І саме завдяки розробленню і широкому використанню інноваційних

технологій у харчовій промисловості Україна має шанс ліквідувати це відставання.

«Інновації у харчовій промисловості» – настільки нове для України поняття, що не має відповідного визначення. Тому на основі законодавчих документів [2] пропонується формулювання: «Інноваційне харчове підприємство (ІХП) – це модель організації сучасного виробництва, орієнтована на розроблення та реалізацію інноваційної харчової продукції і яка поєднує в собі принципи ринкової економіки та державного регулювання цією найважливішою сферою життєдіяльності суспільства».

Необхідними елементами ефективності ІХП є: інноваційний потенціал, тобто сукупність висококваліфікованих кадрів, фінансово-економічних можливостей, необхідних для забезпечення діяльності підприємства; інноваційна культура як самостійний елемент і як складова інноваційного потенціалу.

Для виробництва інноваційних продуктів необхідно вирішити ряд взаємопов'язаних проблем технологічного, організаційного та економічного характеру:

- створення нових технологій харчової продукції на основі традиційної і нетрадиційної сировини;
- організація сервісу у забезпеченні новою продукцією споживачів;
- ціноутворення;
- потужна маркетингова служба;
- стимулювання збуту за допомогою дійової реклами нової продукції;
- контроль сировини та продукції по всьому ланцюжку виробництва – від сировини до готового продукту, а також в мережах реалізації продукції;
- моніторинг інноваційної діяльності підприємства, тобто систематичний збір інформації про випуск і реалізацію продукції, оброблення та аналіз даних про стан інноваційних процесів на підприємстві, практичні результати діяльності підприємства у реалізації пріоритетних напрямів створення інноваційної продукції.

Вирішення усіх зазначених питань дає можливість організувати діяльність ІХП на сучасному рівні (рис.1).

Проблема організації і діяльності ІХП досить складна. Однак, цим шляхом іде зараз увесь світ. За останні десятиліття споживачі, розуміючи взаємозв'язок між харчуванням і здоров'ям, приділяють велику увагу саме продуктам для здоров'я. Поширення відомостей щодо здорового харчування для попередження і розвитку хвороб зумовили появу і стрімкий ріст ринку функціональних харчових продуктів, які власне і представляють інноваційну продукцію.

Так, у 2007 р. 52 % американців регулярно купують і вживають продукти функціонального призначення. Лише в США витрати на купівлю харчових біодобавок і функціональних харчових продуктів у 2009 р. перевищили позначку 25 млрд. дол.

У країнах ЄС ринок функціональних харчових продуктів у 2006 р. досяг 15 млрд. дол., у Японії – 5,73 млрд. дол. У 2009 р. ринок функціональних харчових продуктів перевищив 100 млрд. дол. і за деякими оцінками склав 167 млрд. дол. [3].

Ці цифри підтверджують незаперечний факт, що подальший шлях розвитку всіх галузей економіки, в тому числі харчової промисловості, може здійснюватись лише на основі інновацій.

Основними перевагами впровадження інноваційних технологій є [4, 5]:

- можливість у короткі терміни ліквідувати відставання України у галузі виробництва і реалізації широкого спектру оздоровчих продуктів;
- постійне розширення внутрішніх і зовнішніх ринків харчової продукції;
- створення нових робочих місць і зростання зайнятості населення;
- зацікавленість виробників у створенні якісної продукції, що забезпечує високу рентабельність виробництва, швидку окупність вкладених коштів, можливість розширення виробництва;
- зацікавленість споживачів у розвитку інноваційної діяльності, оскільки вони отримують продукцію високої якості за доступними цінами;

Рис. 1. Технологічні, організаційні та економічні аспекти діяльності інноваційного харчового підприємства

- зацікавленість держави, оскільки зростає валовий внутрішній продукт, обсяги реалізації, зростання бюджетних коштів;
- зростання інвестиційної привабливості для іноземних інвесторів і приплив іноземних капіталів для розширення вітчизняного виробництва;
- зростання конкурентоспроможності вітчизняної харчової продукції, що є надійною гарантією членства України у Світовій організації торгівлі;
- ефективне використання науково-технічного потенціалу наукових розробок;
- досягнення продовольчої безпеки у сфері нових харчових продуктів.

Доцільно цей останній пункт прокоментувати більш детально. Продовольча безпека є одним із найважливіших видів національної безпеки. У вузькому розумінні категорія «безпека» визначає стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства та держави від внутрішніх і зовнішніх загроз [6].

Країна вважається захищеною від експансії зарубіжної продукції, якщо не менше 80 % харчових продуктів виробляється вітчизняними підприємствами. З 2005 р. Україна вийшла на цей рівень. А от стосовно продовольчої безпеки оздоровчої продукції, то це справа майбутнього, над яким усім нам працювати.

На сьогоднішній день державна політика продовольчого забезпечення визначається як наявність у держави необхідних для цього можливостей (механізмів, важелів, стимулів, інструментів, засобів, заходів, ефективних управлінських рішень) для підтримання відповідного стану захищеності населення країни від недостатнього харчування, а у виняткових випадках – від голоду.

З точки зору розвитку інноваційної діяльності у харчовій промисловості можна стверджувати, що функції держави полягають у налагодженні достатнього виробництва якісної сільськогосподарської сировини та продукції оздоровчого призначення, яка б забезпечувала населення достатньою кількістю білків, жирів, вуглеводів, вітамінів, мікроелементів та інших БАР з наявністю певних обсягів їх резервування на регламентований термін з урахуванням впливу непередбачуваних ризиків.

Впровадження інноваційних технологій у харчову промисловість можна буде вважати ефективним, якщо ринкова кількість продовольства, і в першу чергу, оздоровчого призначення, перевищуватиме мінімальну потребу населення країни у таких продуктах, а вартість збалансованого добового раціону за ринковими цінами буде доступною для всіх верств населення.

Наприклад, на сьогодні потреба у хлібопродуктах оздоровчої дії становить щонайменше 50 % від усієї продукції, а виробляється її не більше 1%.

Україна має всі необхідні соціальні і економічні умови для створення інноваційної продукції і впровадження її у виробництво. Це значні природні сировинні ресурси, потенційно придатні для перероблення на оздоровчі продукти; структура харчової промисловості, яка дає можливість організувати виробництво оздоровчих продуктів на підприємствах різного масштабу; підвищення попиту на оздоровчі продукти, пов'язане з несприятливими екологічними чинниками, формуванням культури харчування, усвідомленням індивідуальної відповідальності за власне здоров'я; широкі експортні можливості такої продукції, оскільки на світовому ринку від закордонних аналогів її буде відрізняти значно нижча ціна при гарантованій якості.

Висновки. Традиційне харчування не забезпечує потреб сучасної людини у найважливіших нутрієнтах. Основним напрямом розвитку цивілізованого ринку є поступова заміна традиційного асортименту харчових продуктів на оздоровчі (в т. ч. функціональні) і цей напрям визначено резолюцією Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я під назвою «Глобальна стратегія ВООЗ у галузі харчування, фізичної активності і здоров'я» (2004 р.). Єдиним реальним шляхом реалізації цього завдання є інноваційний розвиток харчових технологій як в межах однієї країни, так і на планеті в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Возіанов О.Ф.* Харчування та здоров'я населення України (концептуальні основи раціонального харчування) / О.Ф. Возіанов // Журн. АМН України. – 2002. – Т. 8. – №4. – С. 647-657.
2. *Збірник законодавчих і нормативних документів з науково-технічної, інноваційної діяльності та трансферу технологій.* – К. : УкрІНТЕІ, 2006. – С. 284.
3. *Полумбрик М.О.* Вуглеводи в харчових продуктах і здоров'я людини / М.О. Полумбрик. – К. : Академперіодика, 2011. – 487 с.
4. *Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» №433 від 16 січня 2003 р.* // ВВР. – 2003. – №13.

5. Кондрашов О.М. Стан та ефективність інноваційної діяльності в промисловості України / О.М. Кондрашов, М.Т. Пашута. – К. : Науковий світ, 2001. – 51 с.

6. Шевченко О.О. Розвиток державної політики продовольчого забезпечення України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра наук з держ. управління: спец. 25.00.02 «Механізми державного управління» / О.О.Шевченко. – К., 2009. – 40 с.

Определены перспективы развития инновационных пищевых технологий в Украине как единственно целесообразный, экономически обоснованный, подтвержденный многолетней деятельностью путь передовых стран мира. Инновационное развитие индустрии здорового питания даст возможность в короткие сроки увеличить в несколько раз объем производства оздоровительной продукции, который сейчас составляет 1...2 %.

Ключевые слова: *оздоровительные продукты, инновации, инновационное пищевое предприятие, инновационный потенциал, продовольственная безопасность.*

The author of this article had determined the perspectives of innovation food technologies development in Ukraine as the most expedient, economically proved way, confirmed by long-time activity in high-developed countries of the world.

There was shown that the main trend of civilized market's development is the gradual change of traditional foodstuff assortment to non-traditional (including those functional). This trend got determined by resolution of World Health Assembly which underlines the global strategy in nutrition, physical activity and health (implemented in 2004). The author of the article emphasizes that the only real way to resolve this problem is the development of innovative technologies – both within one country and on the entire planet.

Implementation of innovative technologies into food industry is considered efficient only if the market quality of foodstuff (first of all, the healthy food products)

will exceed the minimal people's needs in such products, and the market cost of balanced daily diet will be accessible for all the categories of people.

Key words: *healthy products, innovations, innovative food enterprise, innovative potential, food safety.*

G. Simakhina

INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN FOOD INDUSTRY

Одержана редколегією 09.11..2011 р.